

עקידת יצחק
הרב מואיז נבון

~ מוסר טבעי ~

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נו עמוד א

תנו רבנן: שבע מצות נצטוו בני נח: דינין, וברכת השם, עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים, וגזל, ואבר מן החי. ... [עמוד ב] אמר רבי יוחנן: דאמר קרא +בראשית ב'+ **ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל**. - **ויצו** - אלו הדינין, וכן הוא אומר +בראשית י"ח+ כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו'. ה' - זו **ברכת השם**, וכן הוא אומר +ויקרא כ"ד+ ונקב שם ה' מות יומת. **אלהים** - זו **עבודה זרה**, וכן הוא אומר +שמות כ'+ לא יהיה לך אלהים אחרים. **על האדם** - זו **שפיכות דמים**, וכן הוא אומר +בראשית ט'+ שפך דם האדם וגו'. **לאמר** - זו **גילוי עריות**, וכן הוא אומר +ירמיהו ג'+ לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר. **מכל עץ הגן** - ולא **גזל**, **אכל תאכל** ולא **אבר מן החי**.

תורה תמימה הערות בראשית פרק ב הערה לט

... ונראה פשוט דאין הכונה דמפסוק זה ילפינן עיקר חיובים אלה בב"נ, שהרי אין במשמעות פשטות הכתוב כל ענינים אלה, אלא הענין הוא, שכל דין מאלה השבע מצות מקובל היה לחז"ל שנוהגים בכל האומות שבעולם ... משום שהם נוגעים בעקרי ויסודי קיום העולם וחברת האדם, ובלעדיהם, כלומר בהפוכם, הרס ואבדן וקץ כל בשר, ... והשכילו חז"ל לכללם כולם ולאחדם ולהסמיכם בלשון איזה פסוק בתורה כדי שיהי' הדבר לזכרון, ...

הרב שמאול קדר [1953-2006], תורת אהל, נב-נג

נראה אפוא, שחז"ל הבינו שז' מצוות בני נח ניכרות לאדם, אם אך יתבונן בצלמו – צלם אלקים. ... על כרחך לומר שהכרת הטוב בטמונה באדם בהיותו נברא "**בצלם אלקים**" ...

בראשית פרק ט, ו

(ו) שִׁפְךָ דַם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בְצַלְמֵ אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם :

בראשית פרק יח, כה

(כה) חֲלָלָה לְךָ מַעֲשֵׂת כְּדָבָר הַזֶּה לְהַמִּית צַדִּיק עִם־רָשָׁע וְהָיָה כְּצַדִּיק כְּרָשָׁע חֲלָלָה לְךָ הַשֵּׁפֶט כְּלִהְיָרָץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט :

R. Lichtenstein, Leaves of Faith, Vol. 2, p. 34

Benjamin Whichcote, the seventeenth century Cambridge Platonist, pointed out, one cannot ask, 'Shall, then, the judge of the whole earth not do justice?' unless one assumes the existence of an unlegislated justice to which, as it were, God Himself is bound.

~ העקידה ~

בראשית פרק כב, ב

(ב) וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יִחְזָקֶדֶד אֲשֶׁר־אֶהְבֶּתְ אֶת־יִצְחָק וְלֶךְ־לְךָ אֶל־אֶרֶץ הַמִּרְיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לַעֲלֹה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים :

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק כד

והסכים לשחוט אותו אחר מהלך ג' ימים, כי אלו היה רוצה לעשותו לשעתו בבוא המצוה אליו, היה פעולת בהלה בבלתי השתכלות, ואמנם עשותו זה אחר ימים מעת בא המצוה אליו, היה המעשה במחשבה ובהשתכלות אמתי ובחינת חק מצותו ואהבתו ויראתו, ושאין צריך להשגיח בענין אחר ולא לעורר הפעלות כלל, כי אברהם אבינו לא מהר לשחוט יצחק לפחדו מהשם שיהרגהו או ירוששהו, אבל כדי שיתפרסם לבני אדם מה ראוי לעשותו בשביל אהבת הש"י ויראתו לא לתקות גמול ולא לפחד עונש,

בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נו

ד [כב, ז - ח] ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי: בא לו סמאל אצל אבינו אברהם אמר ליה סבא סבא אובדת לבד, בן שניתן לך לקי' שנה אתה הולך לשחוט, א"ל ע"מ כן, א"ל ואם מנסה אותך יותר מיכן את יכול לעמוד (איוב ד) הנסה דבר אליך תלאה א"ל ויתר על דין, א"ל למחר אומר לך שופך דם את חייב ששפכת דמו של בנד א"ל ע"מ כן...

בראשית פרק כב, יב-יג

(יב) וַיֹּאמֶר אֶל תִּשְׁלַח יְדֶךָ אֶל הַנַּעַר וְאֶל תַּעֲשֵׂ לּוֹ מֵאוֹמָה כִּי עֲתָה יְדַעְתִּי כִּי יִרְאֵ אֱלֹהִים אֶתְּהָ וְלֹא חִשְׁבָתְ אֶת בְּנֶךָ אֶת יִחְזָקֶדֶד מִמֶּנִּי :

קאנט (1724-1804)

But in some cases man can be sure that the voice he hears is *not* God's; for if the voice commands him to do something contrary to the moral law, then no matter how majestic the apparition may be, and no matter how it may seem to surpass the whole of nature, he must consider it an illusion. We can use, as an example, the myth of the sacrifice that Abraham was going to make by butchering and burning his only son at God's command (the poor child, without knowing it, even brought the wood for the fire). Abraham should have replied to this supposedly divine voice: 'That I ought not to kill my good son is quite certain. But that you, this apparition, are God -- of that I am not certain, and never can be, not even if this voice rings down to me from (visible) heaven.'

בראשית פרק כב, טז-יט

(טז) וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם יְקֹנֶק כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא חִשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךְ אֶת יְחִידְךָ :
(יז) כִּי בָרַךְ אֲבִרְכֶךָ וְהִרְבָּה אַרְבֵּה אֶת זְרַעְךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוּל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם וְיִרְשׁ זְרַעְךָ אֶת
שְׂעַר אֲבִיבֵי : (יח) וְהִתְבָּרְכוּ בְּזְרַעְךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ עֲקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקִלִּי :

Kant, Religion Within Limits of Reason Alone, p. 156.

"the true and only religion contained only such laws ... of whose absolute logical validity we may become aware ourselves ... [and] which we therefore acknowledge as revealed by pure reason."

קירקגורד (1813-1855)

האסתטי <-> האתי <-> הדתי

"All along he had faith, he believed that God would not demand Isaac of him, while still he was willing to offer him if that was indeed what was demanded."

נועם אלימלך [מלז'ינסק] בראשית פרשת וירא (1787-1717)

ונראה לפרש, דהנה באמת אברהם ויצחק ידעו שלא היה דעת הקדוש ברוך הוא לשוחטו. ואברהם שהיה מדתו מדת חסד הלך בבטחונו שישבו שניהם: כמו שאמר "ונשתחוה ונשובה אליכם." רק שאף על פי כן היו הולכים במסירת נפשם כאלו לשחוט אותו באמת.

מוסר אלוקי (Divine Morality)

R. Wurzburger: To be sure, since God is not merely the supreme power but also a morally perfect being, His commandments must be moral. Hence, obedience to His commands is a moral requirement. ... Abraham was not merely a 'knight of faith' but a knight of morality as well, inasmuch as he was prepared to set aside all considerations of natural sentiments and inclination in order to fulfill his supreme moral duty – i.e., to obey the highest-possible moral authority. As long as he was certain that the command to sacrifice his son truly emanated from God, he was morally, and not merely religiously, obligated to abide by this divine imperative.

R. Berkovits: It is difficult to accept the idea that God could have elevated what is now called evil to the dignity of the good.

השעית השפיטה (Suspension of Judgment)

MAN: According to Kierkegaard, for the extraordinary to occur, one needs to make a leap of faith, a leap based on entertaining the absurd. I propose that the absurd notion that Abraham entertained was that the command itself would not contradict natural morality. And, whereas Kierkegaard explained that Abraham made the leap of faith by the suspension of the ethical, I propose that Abraham made the leap of faith by the suspension of judgment.

R. Soloveitchik: I remember that once I was studying Talmud with my father. I asked him why the Talmud did not resolve the problem under discussion in so many cases. Instead the Talmud concludes with the phrase *teiku* ['stalemate']. Why was no conclusion reached by the Talmudic sages? My father explained to me that a Jew must apprehend that he cannot understand and comprehend everything. ... In matters of faith, teiku will also be encountered. The greatness of Abraham, our forefather, was that he knew how to say 'Here I am' (Gen. 22:1) even though he did not understand the request that God made of him. The basis of faith is teiku. If a Jew does not master the concept of *teiku*, then he cannot be a true believer.

~ עשרה נסיונות ~

משנה מסכת אבות פרק ה:ג

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום:

מרכבת המשנה לר"י אלאשקר [1470-1540, ספרד/אלג'ירס] על אבות פרק ה משנה ג
וג"כ לשון נסיון מענין הרגל, והוא שהרגילו הש"י לעבודתו.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פרק ה משנה ג

(1) **הראשון - הגירות**, והוא אומרו יתעלה לו: +בראשית יב א+ **לך לך מארצך וממולדתך**.

רבינו בחיי בראשית פרק יב

... ובוודאי זה היה נסיון גדול שילך מארצו וממולדתו שנולד בה ואשר ישב בה
מאז ושם כל משפחתו ובית אביו, אל ארץ לא ידעה. ...

- (2) והשני - הרעב אשר מצא בארץ כנען כאשר השתקע בארץ, וכבר יועד לו: +בראשית יב ב+
"ואעשך... ואברכך ואגדלה שמך", וזה נסיון גדול, והוא אומרו: +בראשית יב י+ "ויהי רעב
בארץ" וכו'.
- (3) והנסיון השלישי - עשוק המצרים אותו בלקיחת שרה לפרעה.
- (4) והרביעי - הלחמו בארבעה מלכים.
- (5) והחמישי - לקחו הגר כשנואש מההולדה משרה.
- (6) **והששי - המילה**, אשר צווה בה בשנות הזיקנה.

רד"ק בראשית פרק יז פסוק א

(א) ויהי אברם בן צ"ט שנה - אחר עוד שלש עשרה שנה מלצוותו על המילה כדי
שיזקין יותר ויגיע עד מאה ויהיה הנס יותר גדול שיוליד והוא בן מאה, ולהראות
אהבת אברם לאל לעשות כל אשר יצוהו, שצוהו למול בשר ערלתו והוא זקן בן צ"ט
שנה, וכחו תשש, וצוהו למול קודם לידת יצחק כדי שיהיה יצחק מזרע כשר יותר
על ידי מצות האל שנעשה באבר ההוא ולהגדיל הפלא, כי המילה מחלשת האבר,
והיה נס על נס שיוליד בן מאה, ועוד שיהיה אברו חלוש יותר משהיה קודם המילה:

- (7) והשביעי - עשוק מלך גרר אותו בלקיחת שרה גם כן.
- (8) והשמיני - הרחקת הגר אחר היבנותו ממנה.
- (9) והתשיעי - הרחקת בנו ישמעאל, והוא אמרו לו יתעלה: +בראשית כא יב+ "אל ירע בעיניך
על הנער ועל אמתך", וכבר העיד הכתוב כמה קשה היה הדבר עליו: +בראשית כא יא+
"וירע הדבר מאד בעיני אברהם", אבל הוא קיים ציוויו יתעלה [להשמע לשרה] וגרשם.
- (10) **והעשירי - עקדת יצחק**.

מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ה משנה ג

"להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו" - שלא היה מהרהר כלל, ולזה נקרא אוהב, שנאמר 'זרע
אברהם אוהבי' [ישעיה מא ח]. ואמר הכתוב, 'ומצאת את לבבו נאמן לפניך' [נחמיה ט ח], שלא
היה מהרהר אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא.

"Reverence for the authority of the law is an expression of our love for God" (The Wisdom of Heschel)

~ שלושה ציווים ~

(1) **הגירות**

בראשית פרק יב (א) ויאמר יקוק אל אברם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר
ארצך: (ב) [1] ואעשך לגוי גדול [2] ואברכך [3] ואגדלה שמך והיה ברכה:

רש"י בראשית פרק יב פסוק ב

ואעשך לגוי גדול - לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה ורביה, וממעטת את
הממון, וממעטת את השם, לכך הוזקק לשלש ברכות הללו שהבטיחו על הבנים, ועל
הממון, ועל השם.

משך חכמה בראשית פרק יב פסוק ז

והנה מן אז [חטא אדם הראשון] לא מצאנו רק "ויאמר ה'", אבל לא "וירא ה'". רק כשבא אברהם
לארץ ישראל, אז הזדכך חומר עד כי שב כאדם קודם החטא.

בראשית פרק יז

(א) וַיְהִי אֲבָרָם בְּן תִשְׁעִים שָׁנָה וַתֵּשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְקֹזֵק אֶל אֲבָרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שְׂדֵי הַתְּהֵלֶף לְפָנַי וְהָיָה תַמִּים: (ב) וַאֲתַנְּה בְרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וַאֲרַבְּהָ אוֹתְךָ בְּמֵאֵד מֵאֵד:

בית הלוי בראשית פרק יז פסוק א

התהלך לפני והיה תמים. ענין התמימות הוא שיעשה רצון הבורא ולא יחקור למה ציוהו בן, ואף על פי שהאדם רשאי לחקור אחרי טעמי המצוות, זה בכלל לימוד תורה שמצוה ללמודה ולידע אותה וגם הלימוד הזה יעשה אותו מפני שמצוה כן הוא ללמוד אבל בעיקר העשיה שלו וכן בהלימוד יעשה רק מפני שכן הוא רצון הבורא יתברך ולא מפני שהוא רוצה לחקור אמאי ציוהו כן.

בראשית רבה (וילנא) פרשת לך לך פרשה מג

אמר לו הקדוש ב"ה לאברהם דייך אני ואתה בעולם ואם אין את מקבל עליך לימוד דיי לעולמי עד כאן ודייה לערלה עד כאן, ודייה למילה שתהא עגומה עד כאן, אמר עד שלא מלתי היו באים ומזדווגים לי תאמר משמלתי הן באין ומזדווגים לי, אמר לו הקדוש ברוך הוא אברהם דייך שאני אלוהך, דייך שאני פטרונוך, ולא לך לעצמך אלא דיי לעולמי שאני אלוהו, דיו לעולמי שאני פטרונו,

ר' קידר, חלק א, קמב

ע"פ המדרש, אין הקב"ה מסביר לאברהם טעם מצוות מילה, רק אומר שאם לא יקבלו כגזרת המלך דיו לעולם, ... זו היא יחודה של מצוות המילה – **גזירת המלך**. דווקא מצוות המילה המנוגדת לשכלו של אברהם, ניתנת לו מן השמיים ומזכה אותו במדרגת "גדול המצווה ועושה".

רש"י הירש בראשית פרק יז פסוק י

... משנכרתה הערלה, נחתם כל הגוף באות הכניעה לרוח - היא הרוח המקיימת את חוק המוסר האלהי. ...

אברבנאל בראשית פרק יז

והנה לא נצטווה אדם הראשון במצות המילה לפי שאדם בתולדתו היה בלתי נוטה אל המפורסמות ואל התאוות הגשמיות והיה נמשך אחר שכלו להיותו יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא לכן לא היה מזיקה בו הערלה ולא נצטווה להמול וזהו מה שאז"ל שנולד מהול. **אבל אכלו מעץ הדעת טוב ורע ונטותו לתאוות הגשמיות כל בני דורו נשארו כלם ערלים בתאוותיהם עד שבא אברהם שלשלמותו צווה בהם. ומפני זה אומר אני שצוה הקדוש ברוך הוא את אברהם במצות המילה כדי לתקן את אשר עוות אדם הראשון כי הוא באכלו מעץ הדעת נטה לתאוות המשגל יותר מהראוי כמו שפירשתי שם ואברהם צווה במצוה כדי להרחיק אותה נטיה מותרית שעשה אדם אביו והיה שכרו כנגד עונש אדם כי אדם גורש מגייע של מטה ואברהם זכה הוא וכל זרעו בגייע שלמעלה.**

(10) העקדת

בראשית פרק כב

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַהֲאֵלֶּהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנְנִי: (ב) וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יִחְזָקְיָהוּ אֲשֶׁר אֶהְיֶה אֹתוֹ יִצְחָק וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּצְרַיִם וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלֶה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים:

ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק כד

... ואמנם ענין אברהם אבינו ע"ה בעקדה כלל שני ענינים גדולים הם מפנות התורה, הענין האחד הוא להודיע אותנו גבול אהבת השם ויראתו עד היכן היא מגעת, וצוה בזה הענין אשר לא ידמה לו לא נתינת ממון ולא נתינת נפש, אבל הוא מופלג מכל מה שאפשר שיבא במציאות ממה שלא ידומה שטבע בני אדם יטה אליו, והוא שיהיה איש עקר בתכלית הכוסף לילד ובעל עושר גדול ואיש נכבד ובוחר שישאר מזרעו אומה, ונולד לו בן אחר היאוש איך יהיה חשקו בו ואהבתו אותו, אבל ליראתו הש"י ולאהבתו לקיים מצותו בו לולד האהוב ההוא והניח כל מה שקוה בו והסכים לשחוט אותו. ...

R. Soloveitchik, "The Lonely Man of Faith," Tradition, pp. 60-61

"The man of faith, animated by his great experience, is able to reach a point at which not only his logic of the mind but even his logic of the heart and of the will, everything – even his own "I" awareness – has to give in to an 'absurd' commitment."

R. Soloveitchik (Divrei Hashkafa, pp. 254-255).

"The religious act begins with the sacrifice of one's self, and ends with the finding of that self. But man cannot find himself without sacrificing himself prior to the finding."

R. Soloveitchik, ("Redemption, Prayer and Talmud Torah", Tradition, p.71)

... man belongs, not to himself, but that God claims man, and that His claim to man is not partial but total. God the Almighty, sometimes wills man to place himself, like Isaac of old, on the altar, to light the fire and to be consumed as a burnt offering. Does not the story of the akeida tell us about the great, awesome drama of man giving himself away to God? Of course Judaism is vehemently opposed to human sacrifice. The Bible speaks with indignation and disdain of child sacrifice; physical human sacrifice was declared abominable. Yet the idea that man belongs to God without qualification, and that God from time to time makes a demand upon man to return what is God's to God, is an important principle in Judaism... God claimed Isaac and Abraham gave Isaac away... God's ownership rights are absolute over everything He owns. The call: "Take thy son, thy only son, whom you love so much ... and bring him as a burnt offering" is addressed to all men.

- Hukim v Mishpatim / חוקים לעומת משפטים
- Brit Mila v Akeida / ברית מילה לעומת עקידה
- Ahava v Yirah M'Ahava / אהבה לעומת יראה מאהבה

Prof. Y. Leibowitz, Judaism, Human Values, and the Jewish State, p.20

"So long as a person's religiosity expresses only his personal awareness, his conscience, his morality, or his values, the religious act is merely for himself and, as such, is an act of rebellion against the Kingdom of Heaven."

R. Soloveitchik, Reflections of the Rav, Vol. 1, p. 105

"We have assumed that *mishpatim* are prompted by reason. Yet, in our modern world, there is hardly a *mishpat* which has not been repudiated. Stealing and corruption are the accepted norms in many spheres of life; adultery and general promiscuity find support in respectable circles; and even murder, medical and germ experiments have been conducted with governmental complicity. The *logos* has shown itself in our time to be incapable of supporting the most basic of moral inhibitions".

Prof. Y. Leibowitz, p.14

The highest symbol of Jewish faith is the stance of Abraham on Mount Moriah, where all human values were annulled and overridden by fear and love of God. ... It was Abraham who first burst the bounds of the universal human bondage – the bondage of man to the forces of his own nature. Not everyone is Abraham, not everyone is put to so terrible a test as that of the Aqedah. Nonetheless the daily performance of the Mitzvoth, which is not directed by man's inclinations or drives but by his intention of serving God, represents the motivation animating the Aqedah.